

HET LOONBELEID IN 1976

Pieter van Driel
Wiemer Salverda
Niko Siljee

1. Inleiding

De ontwikkeling van de lonen in 1976 is het resultaat van twee regeringsmaatregelen. Toen in het najaar van 1975 bleek dat vakbeweging en werkgeversorganisaties niet tot een (centraal) akkoord konden komen, wachtte de regering niet de bedrijfstak-gewijze CAO-onderhandelingen af, maar greep in. In december 1975 besluit het kabinet de lopende CAO's met een half jaar te verlengen; alleen de prijskompensatie die in begin 1975 in de CAO's was vastgelegd, mag per 31 december 1975 doorgaan. Alle andere verbeteringen, die in de CAO's waren overeengekomen, mochten niet doorgaan. Ook de niet-CAO lonen worden bevroren¹.

Met dit loonbesluit stelt de regering zich ten doel de werkloosheid te bestrijden en de inflatie verder terug te dringen. Voor wat betreft de loonontwikkeling zelf, "streeft de regering ernaar in 1976 de koopkracht van de loontrekkenden met een inkomen van 20.000 per jaar te handhaven"².

In juli 1976 wordt een tweede loonbesluit genomen. Opnieuw worden de CAO's met een halfjaar verlengd. Ditmaal echter wordt geen prijskompensatie toegestaan. In de plaats daarvan krijgen volwassen werknemers een toeslag van f 30,— bruto per maand, terwijl tegelijk enkele sociale premies worden verlaagd. De regering verwacht dat mede dankzij deze maatregelen werknemers die in 1975 bruto f 20.000 verdienden, in 1976 er reëel nog 0,7% op vooruit zullen gaan. De werknemers met een modaal inkomen in 1975 zullen, zo vermoedt minister Boersma, er een half procent op vooruitgaan³.

Al snel wordt echter duidelijk dat de prijzen in 1976 sterker stijgen dan was verwacht, en daarom wordt in november besloten iedere volwassen werknemer een uitkering ineens van f 60,— toe te kennen "ter handhaving van de koopkracht"⁴. De laatste 'echte' prijskompensatie dateerde dus van december 1975, en deze was bedoeld om de stijging van de kosten van levensonderhoud op te vangen die van april tot oktober 1975 was opgetreden. Van oktober 1975 tot oktober 1976 echter zijn de prijzen weer met 8,7% gestegen⁵. Het lijkt zo op het eerste gezicht

1. Ministerie van sociale zaken. CAO's in Nederland. Den Haag 1976. Deel 1, pag. 11 e.v.

2. SER-bulletin. 15e jaargang no. 45, 3-12-1975. Den Haag, pag. 12.

3. Ministerie van sociale zaken. CAO's in Nederland. Den Haag 1976. Deel 2, pag. 147 e.v.

SER-bulletin 16e jaargang no. 28, 13-7-1976. Den Haag.

4. SER-bulletin. 16e jaargang no. 47, 8-12-1976. Den Haag.

5. CBS. Sociale maandstatistiek. Februari 1977. Den Haag, pag. 131.

dan ook niet erg waarschijnlijk dat de rest van het loonbeleid — f 30,— bruto per maand erbij, en een verlaging van enkele premies; plus een eenmalige uitkering van f 60,— bruto — voldoende is geweest om de koopkracht in 1976 werkelijk te handhaven. Desalniettemin is de regering van mening dat zulks wel het geval is geweest — de werknemers met een modaal inkomen zouden er al met al nog een half procent op vooruit zijn gegaan⁶. De doelstelling van het regeringsbeleid — zie boven — zou daarmee meer dan gerealiseerd zijn.

Het is echter nogal de vraag, of de regering niet wat al te optimistisch is. In dit artikel willen we dat nagaan, door eerst de ontwikkeling van de koopkracht voor twee inkomensgroepen te berekenen, en vervolgens te bekijken op welke berekeningen de regering haar zonnige kijk op de zaak baseert.

2. Daling van het reëel inkomen in 1976

Zoals gezegd heeft het kabinet zich tén doel gesteld om in 1976 de koopkracht van werknemers die in 1975 f 20.000,— of minder verdienen, te handhaven. Teneinde na te gaan of dit werkelijk is gelukt hebben we de ontwikkeling van het inkomen in 1975 en 1976 berekend voor *werknemers die in 1975 f 20.000,— per jaar verdienen*. Het jaarinkomen is omgerekend tot het maandloon door rekening te houden met de prijskompensatie in juli 1975 en de vakantietoeslag. Daarop zijn vervolgens de in de inleiding van dit hoofdstuk weergegeven loonmaatregelen toegepast⁷. Het resultaat is in tabel 1 weergegeven.

We konkluderen dat de koopkracht van werknemers die in 1975 bruto f 20.000,— verdienen in 1976 met 0,7% is gedaald, zodat de doelstelling van het regeringsbeleid niet is bereikt.

Wanneer bovenbedoelde groep werknemers dankzij het regeringsbeleid er in koopkracht op achteruit is gegaan, dan valt te verwachten dat *de modale werknemer, die in 1975 f 23.000,— verdiende*, nog meer heeft moeten inleveren. Uit tabel 2 kan men dat aflezen.

6. De modale werknemer verdiende in 1975 f 23.000,— bruto. Voor een omschrijving van het begrip modale werknemer zie hoofdstuk III.

7. De berekening van het bruto maandloon verloopt als volgt. f 20.000,— is het totaal van 6 maal het januari loon plus 6 maal het juli loon (dat 5,17%, met een minimum van f 15,21 per procent, hoger lag) plus de vakantietoeslag (8% over 12 maal het juni loon).

tabel 1. de ontwikkeling van het bruto-, netto- en reëel beschikbaar inkomen van werknemers met twee kinderen jonger dan 16 jaar met een inkomen van f 20.000,— in 1975

A. Nominaal					
	1975			1976	
	bruto loon	netto loon ^a		bruto loon	netto loon ^a
jan.-mrt.	1507,16	1191,96	jan.-juni	1656,41	1305,32
april-juni	1507,16	1209,06	juli-okt.	1686,41	1343,98
juli-dec.	1585,08	1258,19	nov.	1746,41	1380,75
			dec.	1686,41	1343,98
vakantie toeslag	1446,87	878,54	vakantie toeslag	1590,15	954,96
jaarin-komen	20.000,31	15.630,74	jaarin-komen	21.707,07	16.887,53

B. Reëel			
	index netto jaarinkomen	index prijs-niveau	index reëel beschikbaar inkomen ⁸
1975	100	100	100
1976	108,0	108,8	99,3

a. Inklusief kinderbijslag
Bron: Bijlage II, Tabel 1

Het netto jaarinkomen komt in 1976 8,0% hoger uit dan in 1975. Intussen zijn ook de prijzen gestegen. In 1976 ligt het prijsniveau 8,8% hoger dan in 1975⁹. Dit betekent dat het reëel beschikbaar inkomen van deze werknemers in 1976 0,7% lager ligt dan in 1975.

Uit tabel 2 blijkt dat het netto jaarinkomen voor werknemers die in 1975 een modaal inkomen verdienen in 1976 7,3% hoger ligt dan in 1975. Dat is niet voldoende om de stijging van de kosten van levensonderhoud bij te houden. Deze werknemers hebben in 1976 1,4% minder koopkracht dan in 1975.

8. De reële ontwikkeling wordt berekend door op grond van de stijging van het prijsniveau te berekenen met hoeveel het nominaal vrij beschikbaar (= netto) inkomen had moeten stijgen om de koopkracht te handhaven en vervolgens het (positieve of negatieve) verschil met het feitelijk netto inkomen uit te drukken als percentage van dit nivo van gelijk gebleven koopkracht:
(index netto loon - prijsindex)100/prijsindex

9. Dit is de stijging van het gemiddelde van de prijsindex in 1976 t.o.v. het gemiddelde in 1975

Tabel 2. de ontwikkeling van het bruto-, netto- en reëel beschikbaar inkomen van werknemers met twee kinderen en een modaal inkomen in 1975

A. Nominaal					
	1975			1976	
	bruto loon	netto loon ^a		bruto loon	netto loon ^a
jan.-mrt.	1733,21	1319,92	jan.-juni	1905,39	1438,97
apr.-juni	1733,21	1337,02	juli-okt.	1935,39	1481,96
juli-dec.	1822,82	1390,48	nov.	1995,39	1515,15
			dec.	1935,39	1481,96
vakantie toeslag	1663,88	959,92	vakantie toeslag	1829,17	989,56
jaarin-komen	23.000,—	17.293,62	jaarin-komen	24.933,85	18.548,31

B. Reëel			
	index netto jaarinkomen	index prijs-niveau	index reëel beschikbaar inkomen
1975	100	100	100
1976	107,3	108,8	98,6

a. Inklusief kinderbijslag
Bron: Bijlage II, tabel 2

3. De CPB berekening voor de modale werknemer

In de vorige paragraaf hebben we gekonstateerd dat de koopkracht van werknemers, die in 1975 f 20.000,— resp. f 23.000,— verdienen, in 1976 is gedaald. De regering is daarentegen van mening dat het doel van het loonbeleid in 1976 ruimschoots is gehaald en beide groepen er reëel op vooruit zijn gegaan. In deze paragraaf zullen we bekijken op welke berekeningen zij zich daarbij baseert en welke interpretatie zij aan de cijfers geeft.

De berekeningen die aan het regeringsbeleid ten grondslag liggen, worden uitgevoerd door het Centraal Plan Bureau (CPB)¹⁰. De definitieve berekeningen over de ontwikkeling van het reëel inkomen in 1976 zijn gepubliceerd in het Centraal Economisch Plan 1977, alwaar de beide volgende tabellen te vinden zijn.

10. Deze gegevens worden door het CPB twee maal per jaar gepubliceerd. In september, gelijk met de miljoenennota, in de Macro Economische Erkenning; in het voorjaar in het Centraal Economisch Plan.

stijging van de loonsom per werknemer in bedrijven in 1976		ontwikkeling van het reëel beschikbaar inkomen in 1976 van de modale werknemer	
(wijzigingen t.o.v. vorig jaar in %)			
overloop uit voorafgaand jaar	3,2	bruto loon	10,4
sociale lasten en pensioenpremies werkgevers	0,3	overig inkomen uit dienstbetrekking	-0,3
incidentele loonelementen	1,5 à 2	sociale lasten en pensioenpremies	-0,3
prijskompensaties -(niveau)		loon- en inkomstenbelasting:	
– 1e helft v.h. jaar (4,5)	4,3	– autom. inflatiecorrectie	1,5
– 2e helft v.h. jaar (30,-)	0,8	– autonome belastingwijziging	-0,5
vloeren	0,1	– belastingprogressie	-1,6
initiële verbeteringen	0,2		
eenmalige uitkering (60,-)	0,2	nominaal beschikbaar inkomen	9,2
		prijnsindexcijfer gezinskonsumentie	8,7
loonsom per werknemer	10,5 à 11	reëel vrij beschikbaar inkomen	0,5

Bron: CEP '77, pag. 102 en 109

Zoals men in deze tabel kan zien, berekent het CPB de verandering in het reëel beschikbaar inkomen in twee stappen. In de bijlagen zullen we de tabel in detail toelichten; hier volstaan we met de belangrijkste punten in de berekening. Laten we met het resultaat beginnen. De tweede kolom eindigt met de konklusie, dat het reëel vrij beschikbaar inkomen van de modale werknemer in 1976 is gestegen met 0,5%, terwijl wij in de vorige paragraaf hebben becijferd dat er sprake was van een daling van 1,4% als we het jaarinkomen van '76 vergelijken met dat van '75. Vanwaar dit verschil? Eén ding is duidelijk: het zit niet in de prijsstijging, want die bedraagt bij ons maar 0,1% meer¹¹. De oorzaak van het verschil moet gevonden worden in de stijging van het nominale loon. Welnu, in de rechter kolom zien we dat het bruto-loon in 1976 10,4% en het netto-loon 9,2% hoger ligt dan in 1975. Dat het netto-nominale loon minder stijgt dan het bruto-loon, is begrijpelijk. De belasting speelt een rol, de kinderbijslag voor het eerste kind stijgt niet, want die is sinds 1972 'bevroren', en in het begin van het jaar waren de premies behoorlijk opgetrokken. De belangrijkste oorzaak voor het verschil tussen de berekening van het CPB en onze cijfers moet dus worden gezocht in de stijging van het bruto-loon, en/of de interpretatie van die cijfers.

11. Het CPB rekent bij de stijging van de kosten van levensonderhoud met een index met verlaagde weging voor de prijsstijging voor de medische diensten. CEP 1977, pag. 109.

De stijging van het bruto-loon wordt door het CPB berekend op basis van de eerste kolom: de stijging van de loonsom per werknemer. Deze stijging bedraagt in 1976 maar liefst 10,5 à 11%. Hoe komt het CPB nu aan dit cijfer? Deze berekening is gebaseerd op een schatting van de stijging van de loonkosten voor alle werknemers, inclusief de salarissen van het hogere personeel en van bijvoorbeeld de directeuren van NV's¹². Delen we nu het totaal van die loonkosten door het totaal van alle werknemers dan krijgen we de stijging van de loonsom per werknemers, zoals die onderaan de tabel staat opgegeven. Al die posten daarboven geven slechts aan waardoor die stijging volgens het CPB veroorzaakt wordt.

Nu is de stijging van de gemiddelde loonkosten per werknemer, die de ondernemers moeten betalen, zeker niet identiek aan de stijging van het bruto loon van de modale werknemer.

Immers, een stijging van de sociale lasten en pensioenpremies die voor rekening van de werkgever komen, ziet de modale werknemer niet terug op z'n loonstrookje. Evemin merkt hij iets van een minimum-bedrag per procent prijskompensatie — die in het jargon de 'vloeren' worden genoemd — want die komt alleen de laagst betaalden ten goede. Ook een loonsverhoging in 'centen' komt de modale werknemer relatief iets minder ten goede in vergelijking tot de laagst betaalden.

In de tabel kunnen we zien dat het CPB de loonsomstijging voor een deel verklaart uit een stijging van deze posten ten opzichte van het vorig jaar; respectievelijk 0,3 en 0,1 procent. Voor een berekening van de stijging van het bruto-loon voor de modale werknemer moeten zij dus buiten beschouwing blijven, en daarom trekt het CPB iets minder dan 0,4% af van de stijging van de loonsom per werknemer. Vandaar dat we bovenaan kolom twee niet 10,5 à 11% stijging zien staan, maar slechts 10,4.

De overige drie factoren zijn doorslaggevend geweest voor de sterke stijging van de loonsom per werknemer (zie eerste kolom):

- de zgn. 'overloop'
- de prijskompensatie
- de 'incidentele' loonelementen.

We zullen deze drie factoren achtereenvolgens de revue laten passeren, om te zien of ze meegeteld mogen worden voor de handhaving van de koopkracht in 1976. We beginnen met de post 'incidenteel'.

a. 'incidentele' loonelementen

Hoe komt het CPB aan die omvangrijke 'incidentele' loonstijging van maar

12. Intussen is de definitieve berekening bekend. De loonsom per werknemer is in 1976 met 10,77% gestegen t.o.v. 1975. Statistisch Bulletin CBS, 15-8-77.

liefst 1,5 à 2% en komt deze inderdaad aan de modale werknemer ten goede? Welnu, deze 'incidentele' loonstijging blijkt een restpost te zijn. Na een berekening van alle andere posten — prijskompensaties, sociale lasten, pensioenpremies, 'overloop' (waarover straks meer), vloeren — konstateert het CPB een verschil tussen de loonsom-stijging voorzover die aan deze factoren is toe te schrijven, en de geschatte stijging. Het verschil noemt men 'incidenteel'. Nu rijst dus de vraag, waardoor de gemiddelde loonkosten per werknemer sterker kunnen stijgen dan te verwachten is op grond van al die andere factoren. Ietwat onzeker beantwoordt het CPB deze vraag terloops in een voetnoot als volgt: "Als *mogelijke* verklaringen kunnen worden genoemd: vermindering van werktijdverkorting, toenemend overwerk, uitstralingseffekten als gevolg van de inkomensnivellering in de sfeer van lagere inkomens, en recht-trekking van de beloningsverhoudingen t.o.v. het administratief personeel"¹³. Laten we een ogenblik aannemen dat deze 'mogelijke' verklaring juist en volledig is. Wat merkt dan de 'modale' werknemer hiervan in zijn portemonnee? Van de "inkomensnivellering in de sfeer van lagere inkomens" merkt juist de 'modale' werknemer niets. De "recht-trekking van de salarisverhoudingen t.o.v. het administratief personeel" is een wat duistere post, en kan op z'n hoogst bij een aantal (bijv. tot administratief personeel behorende) modale werknemers terecht zijn gekomen. De "vermindering van werktijdverkorting" maakt wél dat de loonkosten stijgen, maar betekent voor de modale werknemer nauwelijks of geen inkomensverbetering. "Toenemend overwerk" tenslotte, kán wellicht ook door enkele 'modale' werknemers zijn verricht. Maar kan men met recht hier spreken over een loonstijging? Zoals in het vorig artikel uiteen is gezet, is dat niet het geval: het gaat hier om méér loon voor méér werk. Bovendien heeft overwerk alleen invloed op incidenteel wanneer de overwerkbeloning afwijkt van de gemiddelde loonsom per werknemer.

We moeten tot de konklusie komen dat de 'incidentele' loonstijging in 1976 nauwelijks of niet geleid heeft tot een stijging van het bruto-loon van de modale werknemer, zodat het CPB die loonstijging van 1,5 à 2% te hoog berekend heeft.

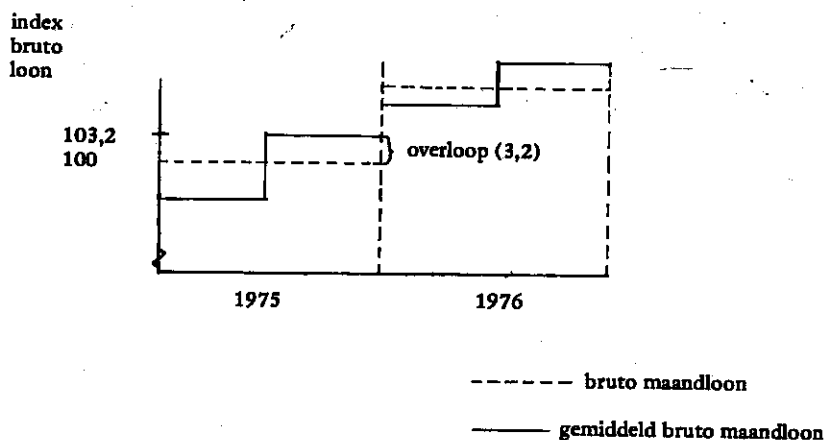
b. de 'overloop'

De post overloop ontstaat doordat in tabel 3 het jaarloon van 1976 ver-geleken wordt met het jaarloon van 1975. De veranderingen in het bruto maand-loon in de loop van 1975 hebben invloed op deze vergelijking. Wanneer bijv. in juli 1975 de lonen omhoog gaan, dan ligt het decemberloon hoger dan het loon

13. Het CPB wijst er vervolgens op dat "veranderingen in de samenstelling van de beroeps-bevolking en wijzigingen in het *patroon* van de werkgelegenheid over de bedrijfstakken geen verklaring vormen, gezien het karakter van de *steekproef* waaruit de 1,5 à 2% is afgeleid". CEP 1977 pag. 20. Voor een nadere argumentatie van wat hier volgt, zie het voorgaande artikel in dit tijdschrift.

in januari, en dus ook hoger dan het gemiddeld loon in 1975. Maar ook in heel 1976 moet in principe minstens dat december-loon van 1975 worden uitbetaald. Dat betekent, m.a.w., dat alleen al om die reden het gemiddeld loon in 1976 hoger ligt dan dat in 1975. Het is dit verschil tussen het december-loon in 1975 en het gemiddeld bruto maandloon in dat jaar, dat door het CPB wordt aangeduid met de term 'overloop'. De volgende grafiek geeft dit weer.

figuur 1. De post overloop

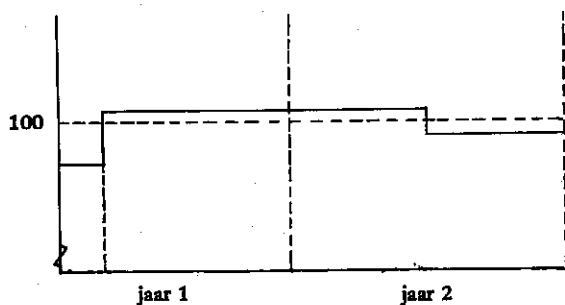
Hoe hoger de stijging van het bruto-loon in de loop van een bepaald jaar, des te groter zal die post 'overloop' naar het volgende jaar zijn. Zelfs al zou het nominale maandloon in 1976 gelijk blijven, dan nog ligt het boven het gemiddeld maandloon in 1975.

De regering heeft bij haar loonbeleid voor 1976 deze 'overloop' meegerekend. Zij wilde immers de koopkracht in 1976 handhaven op het *gemiddelde* peil van 1975, en niet op het niveau van januari 1976. Zelfs wanneer we aannemen dat dit uitgangspunt op zichzelf terecht is geweest — en daar komen we zo direkt nog op terug — dan nog blijkt hier een probleem te ontstaan. Het probleem speelt in dit geval in de sfeer van het netto, niet van het bruto-loon. In april 1975 is de loonbelasting verlaagd, met als gevolg dat het netto maandloon voor de modale werknemer vanaf april 1,3% hoger is. Het niveau van koopkracht van het jaarloon is hierdoor hoger dan zonder belastingmaatregel het geval zou zijn; de verbetering op jaarbasis bedraagt ongeveer drie kwart van de verbetering op maandbasis in dit geval, omdat de eerste drie maanden van 1975 — met het hogere belastingtarief — in de jaarberekening mee tellen. Wanneer in 1976

hetzelfde belastingtarief zou blijven gelden ligt het netto jaarloon in 1976 hoger dan in 1975: de verbetering per april 1975 komt pas in het jaarloon van 1976 ten volle tot uiting¹⁴. Het loonbeleid voor 1976 is erop gericht de koopkracht te handhaven op het peil van héél 1975 en niet op het peil dat in de loop van 1975 is bereikt. Dat kan alleen door de verbetering die in de loop van 1975 is gerealiseerd in 1976 voor een gedeelte weer ongedaan te maken. Sterk gestileerd kan dit als volgt worden weergegeven. In figuur 2 wordt de gemiddelde koopkracht in beide jaren weergegeven door de gestippelde lijn, terwijl de zwarte lijn de ontwikkeling van de koopkracht in de loop van beide jaren aangeeft¹⁵.

figuur 2. Reëel beschikbaar inkomen, maand en jaarbasis

index
reëel beschikbaar
inkomen

----- reëel beschikbaar inkomen
bij beleid gebaseerd op jaargemiddelden
— jaargemiddelde reëel beschikbaar inkomen

De konklusie moet zijn, dat een beleid, gericht op handhaving van koopkracht gericht zou moeten zijn op het niveau dat in 1975 zelf bereikt is, of dat nu in januari, in april of in november was.

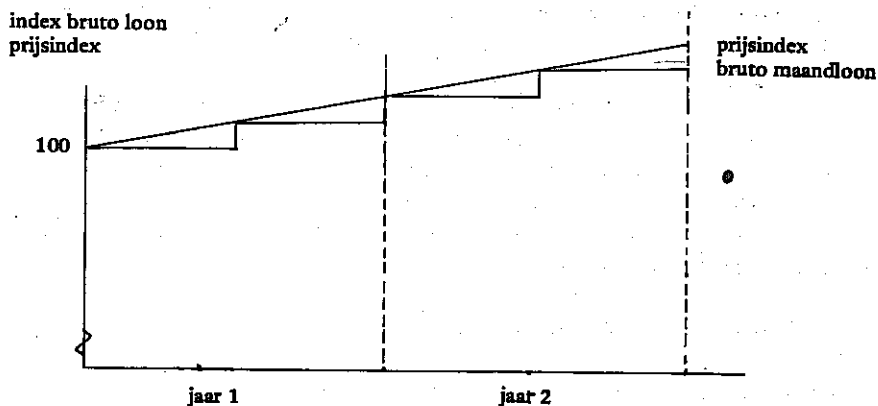
14. Een maandloonontwikkeling kent dit probleem niet, daar valt een verbetering een maand na invoering te konstateren.

15. In werkelijkheid is de ontwikkeling van het reëel beschikbaar inkomen van maand op maand complexer dan in de figuur tot uitdrukking komt. Dat wordt veroorzaakt door de voortdurende prijsstijging en de halfjaarlijkse aanpassing van het loon daaraan. Dat neemt niet weg dat binnen die complexere beweging het probleem wel blijft spelen.

c. de prijskompensatie

De prijskompensatie in januari 1976 was reeds vastgelegd in de CAO's van 1975. Ze was bedoeld om de prijsstijging in het voorafgaande halfjaar op te vangen.¹⁶ Door middel van deze prijskompensatie wordt (achteraf) de geleidelijke daling van het reëel beschikbaar inkomen vanaf juli '75 weer ongedaan gemaakt. Schematisch valt dat aan de hand van grafiek 3 te illustreren.

figuur 3. bruto loon- en prijs-index: de prijskompensaties

De prijskompensatie per 31 december 1975 is louter een sluitstuk van de loonontwikkeling in 1975. Zij drukt als loonkosten weliswaar op 1976, maar hoort bij 1975. Ze is niet voor niets door de vakbeweging al in begin 1975 in de CAO's gerealiseerd. Het is ten onrechte dat de regering deze prijskompensatie als een onderdeel van haar loonbeleid voor 1976 presenteert. Daartegenover staat dat — gegeven het systeem van na-indexatie — een beleid gericht op handhaving van het reëel inkomen in 1976 het niet kan stellen zonder een prijskompensatie per 31 december 1976. Op zich is minister Boersma zich daarvan bewust geweest. Zo stelde hij in een toelichting op de loonmatregel van juli: "Voor wat betreft de wijze van prijskompensatie, *ga ik*, onvoorziene omstandigheden daargelaten, *ervan uit* dat het gebruikelijke systeem van na-indexering in 1977 doorgang zal kunnen vinden, zij het op basis van gezuiverde indexcijfers"¹⁷. Dat

16. De figuur is ontleend aan economische en sociale notities. Overdrukken uit de Waarheid. Amsterdam 1976, pag. 7. De prijskompensaties per 1 juli en 31 december worden berekend aan de hand van de prijsstijging van oktober het jaar daarvoor tot april en april tot oktober. Deze vertraging is niet in de figuur ingetekend. In paragraaf 4 komen we hierop terug.

17. Ministerie van sociale zaken. CAO's in Nederland. Den Haag 1976. Deel 2, pag. 150.

is echter wat al te lichtvaardig gebleken. Het heeft de vakbeweging de grootste moeite gekost om dit ontbrekende deel in het loonbeleid voor 1976 alsnog gerealiseerd te krijgen. Pas tijdens en door de stakingsakties waren de werkgevers bereid om de prijskompensatie over de tweede helft van 1976 te verlenen. De regering maakte bij haar beleid dus gebruik van de prijskompensatie die de vakbeweging had gerealiseerd in 1975. Zij liet na om een dergelijke prijskompensatie zélf in 1976 te garanderen, en liet het aan de vakbeweging over om deze alsnog uit het vuur te slepen. Het loonbeleid stoelde eigenlijk dus slechts op de loonstijging van f 30,— per juli, die gepaard ging met een verlaging van enkele premies, en op de uitkering ineens van november. Door het ontbreken van de prijskompensatie per 31 december was handhaving van de koopkracht dus allerm minst gerealiseerd.

Dit ontbreken van de prijskompensatie eind 1976 in het loonbeleid van het kabinet Den Uyl betreft evenwel het *achteraf* herstellen van koopkracht. Bij een vergelijking van de *gemiddelde* koopkracht in 1976 t.o.v. het gemiddelde niveau van 1975 valt dit ontbreken niet op. Het verklaart dan ook niet het verschil tussen onze berekening en die van het CPB. Hoe nodig de prijskompensatie was zal in de volgende paragraaf blijken.

4. Het falen van het loonbeleid in 1976

De berekeningen in paragraaf 2 van dit hoofdstuk laten zien dat de werknemers met in 1975 f 20.000,— of een modaal inkomen er in 1976 reëel op zijn achteruit gegaan. Het loonbeleid in 1976 heeft zijn doelstelling niet gerealiseerd. De regering is daarentegen van mening dat het doel ruimschoots gehaald is. In paragraaf 3 hebben we gezien dat de berekeningen van het CPB, waaraan de regering haar mening ontleend, tot een overschatting van de reële inkomensontwikkeling leiden. In deze paragraaf zullen we laten zien waar de zaak mis is gegaan.

Voor deze beoordeling gebruiken we de index van het reëel beschikbaar inkomen voor werknemers die in 1975 f 20.000,— dan wel een modaal inkomen verdienden.

tabel 4. procentuele verandering van het reëel beschikbaar maandloon ten opzichte van januari 1975 van werknemers met twee kinderen jonger dan 16 jaar en een bruto jaarinkomen van f 20.000,— resp. f 23.000,— (modaal) in 1975. Exklusief vakantietoeslag.

veranderingen in % t.o.v. januari 1975						
f 20.000,—			f 23.000,—			
	1975	1976	1977	1975	1976	1977
jan.	—	+0,8	+1,9(+0,6) ^a	—	+0,3	+1,2(-0,1) ^a
febr.	-0,3	-0,1		-0,3	-0,6	
maart	-1,7	-1,1		-1,7	-1,6	
april	-1,6	-3,1		-1,6	-3,6	
mei	-2,1	-3,4		-2,2	-4,0	
juni	-2,3	-3,4		-2,4	-4,0	
juli	+1,1	-0,2		+0,9	-0,6	
aug.	+0,1	-1,2		-0,4	-1,7	
sept.	-1,2	-2,3		-1,4	-2,7	
okt.	-2,0	-3,6		-2,2	-4,0	
nov.	-2,2	-1,1		-2,4	-2,0	
dec.	-2,4	-3,7		-2,5	-4,1	

a. Als initieel hebben we 1,8% per 1 januari 1977 berekend, hetgeen aan de hoge kant is. De cijfers tussen haakjes geven de situatie weer bij uitsluitend prijskompensatie per 31 december 1976.

Bron: Bijlage II, tabellen 1, 2 en 3.

Uit de tabel blijkt dat de koopkracht iedere maand iets daalt en door de halfjaarlijkse prijskompensatie weer op peil wordt gebracht. Van een beleid gericht op handhaving van de koopkracht mag verwacht worden dat dit halfjaarlijkse herstel gerealiseerd wordt¹⁸. Als criterium voor de beoordeling van het loonbeleid in 1976 kan het best de situatie in juli 1975 genomen worden, omdat daarin de verlaging van de loonbelasting per april 1975 verwerkt is. Vanuit dit criterium bezien faalt het loonbeleid in 1976 vooral in juli van dat jaar. De toeslag van dertig gulden bruto per maand en de verlaging van een aantal sociale verzekeringspremies is niet voldoende geweest om de koopkracht in juli 1976 te herstellen op het nivo van een jaar daarvoor. Ook blijft de koopkracht in juli achter bij die in januari 1976.

Een tweede lakune in het beleid betreft het ontbreken van een regeling voor de prijskompensatie per 31 december 1976. Daardoor dreigde 1976 afgesloten te

18. Bij versnelling van de prijsstijging neemt het gat dat halfjaarlijks in de koopkracht geslagen wordt toe. Een berekening op jaarbasis kan hier rekening mee houden. Wellicht is een dubbelcriterium nodig: bij een beleid gericht op handhaving van de koopkracht dient halfjaarlijks herstel van het reële inkomensniveau plaats te vinden door middel van een — automatische — prijskompensatie; bovendien dient het halfjaarlijkse gat in de koopkracht niet in omvang toe te nemen.

worden met een tekort. De stakingen van februari 1977 met als belangrijkste inzet het behoud van de prijskompensatie zijn dan ook van het grootste belang geweest.

Bovenstaande tabel geeft de ontwikkeling van het reëel inkomen per maand weer. Voor de beoordeling van het loonbeleid moeten we nog een stap verder doen. In het loonbeleid en bij de prijskompensaties wordt gewerkt met de stijging van het prijsindexcijfer van twee en een halve maand voor het moment van aanpassing van de lonen. Bij de beoordeling van het beleid zullen we daar dan ook rekening mee moeten houden. De prijsindex, die bij de prijskompensaties van juli en 31 december 1976 gehanteerd wordt, stijgt in totaal met 8,7% (medio oktober 1975-medio oktober 1976). Het nominaal beschikbaar inkomen van de modale werknemer stijgt in de periode januari 1976 – januari 1977 met 8,4% inclusief initieel. Zo gemeten komt de modale werknemer in januari 1977 0,3% te kort.

tabel 5. procentuele stijging van bruto en netto maandloon van werknemers met twee kinderen jonger dan 16 jaar en een bruto jaarinkomen van f 20.000,— resp. f 23.000,— (modaal) in 1975. Exklusief vakantietoelage. Stijging prijsindex gezinsconsumptie werknemersgezinnen.

in % t.o.v. voorafgaande periode						
periode	f 20,000,—		f 23,000,—		prijsindex	
	bruto loon	netto loon	bruto loon	netto loon	periode	stijging
jan 75	—	—	—	—	okt 74	—
jul 75	5,2	5,6	5,2	5,3	apr 75	5,2
jan 76	4,5	3,7	4,5	3,5	okt 75	4,5
jul 76	1,8	3,0	1,6	3,0	apr 76	5,1
jan 77	4,3	5,5	4,3	5,3	okt 76	3,4
	(2,5)	(4,2)	(2,5)	(4,0)		

(). De cijfers tussen haakjes geven de situatie weer voor januari 1977 bij alleen berekenen van de prijskompensatie van 31 dec. 76 en niet de initiële verbetering.
Bron: Bijlage II. Tabel 1, 2 en 3.

Prijskompensaties worden in het algemeen berekend over het bruto loon. Of het netto loon voldoende stijgt om de gestegen prijzen op te vangen hangt af van de sociale premies en de loonbelasting (marginale tarief; inflatiecorrectie). Voor de beoordeling van het loonbeleid hanteren we de ontwikkeling van het netto loon. Ten eerste omdat de doelstelling van het beleid in termen van het nettoloon is gesteld (handhaving van koopkracht); ten tweede omdat de prijskompensatie van juli ten dele via aanpassing van het bruto loon, ten dele via verlaging van sociale premies is nagestreefd.

Voor de modale werknemer staat een stijging van het netto loon met 3% (jan.-juli 1976) tegenover een prijsstijging van 5,1% (okt. '75 — april '76). Bij de loonmaatregel van juli 1976 ontstaat een tekort van ruim 2%. Door de prijskompensatie van 31 december 1976 gaat de modale werknemer er bruto 2,5% (juli 76 — jan. 77) op vooruit, de prijsindex stijgt van april — oktober 1976 met 3,4%. Het verschil is ontstaan door de 'zuivering' van de prijskompensatie; in dit geval is de invloed van de BTW verhoging op de prijsstijging (0,9%) nog niet meegerekend. Netto gaat de modale werknemer er van juli 1976 — jan. 1977 meer op vooruit (4% exkl. initieel) door de instelling van een premievrije voet bij de WAO premie en de inflatiecorrectie op de loonbelastingtarieven¹⁹.

Beide onvolledige prijskompensaties (1 juli en 31 december 1976) zorgen ervoor dat de initiele verbetering van januari 1977 niet meer is dan een ongedaan maken van de in 1976 opgelopen achterstand.

Voor de werknemers met f 20.000,— in 1975 geldt vrijwel hetzelfde. In juli 1976 ontstaat een achterstand van ruim 2% netto. Ook zij krijgen een bruto onvolledige prijskompensatie per 31 december 1976, die echter netto ruim voldoende uitpakt door de premievrije voet in de WAO en de inflatiecorrectie op de loonbelasting. De beide onvolledige prijskompensaties maken dat ook voor deze werknemers de initiele verbetering van januari 1977 volledig opgaat aan het ongedaan maken van de achterstand, die in 1976 is opgelopen. Het netto loon stijgt van januari 1976 — januari 1977 met 8,6% (inclusief initieel) tegenover een prijsstijging van 8,7% (oktober 1975 — oktober 1976).

De in de stakingsakties van februari 1977 door de vakbeweging bevochten prijskompensatie (per 31 dec. '76) en initiele verbetering zijn nodig geweest om het falen van het loonbeleid ongedaan te maken.

5. Konklusie

Het loonbeleid in 1976 is er niet in geslaagd de koopkracht van werknemers, die in 1975 f 20.000,— verdienen, te handhaven in 1976. Ook de modale werknemer ziet zijn reële inkomen in 1976 achterblijven bij 1975. De belangrijkste oorzaak daarvan is het ten onrechte volledig toerekenen van de incidentele loonstijging aan beide inkomensgroepen. Dat leidt tot een overschatting van de bruto loonstijging met 1,5 à 2%.

Het beleid is gericht op handhaving van de koopkracht in 1976 gerekend ten opzichte van heel 1975. Daardoor wordt de reële verbetering van april 1975 in 1976 ten dele weer ongedaan gemaakt. Dat gebeurt in juli 1976. De loonmaatregel van juli is onvoldoende om de gestegen prijzen te compenseren. De presentatie van jaarcijfers door het CPB laat niet toe dit in te zien. Daarvoor is

19. Ook de lager berekende pensioenpremie speelt hierbij een rol.

het volgen van de ontwikkeling per maand nodig. De uitkering van november 1976 heeft het tekort niet ongedaan gemaakt.

Ten derde heeft de regering in haar beleid voor 1976 verzuimd een regeling te treffen voor de prijskompensatie over de tweede helft van 1976. Omdat prijskompensaties de, in de loop van een half jaar geleidelijk dalende, koopkracht achteraf weer herstellen, is dit ontbreken van een regeling op zich al voldoende om het doel handhaving van de koopkracht niet te verwezenlijken.

Gemeten aan de stijging van de prijzen voor de periodes die bij prijskompensaties gehanteerd wordt verdienen de werknemers met bovenvermeld inkomen in januari 1977 vrijwel net zoveel als in januari 1976.

De — in de stakingsakties van afgelopen februari — door de vakbeweging bevochten prijskompensatie en initiele verbetering zijn nodig geweest om de gevolgen van het falende loonbeleid in 1976 weer weg te werken.

Bijlage I: De berekening van de stijging van de loonsom per werknemer en de veranderingen aan het reëel vrij beschikbaar inkomen van de modale werknemer.

In deze bijlage zullen we een meer gedetailleerde toelichting geven op de tabellen 1 en 2 van het artikel.

tabel 1. Stijging van de loonsom per werknemer

	Bedrijven		Overheid	
	1976	1977	1976	1977
	mutaties t.o.v. voorafgaand jaar in %			
Overloop uit het voorafgaande jaar	3,2	1,0	2,8	0,5
Sociale lasten en pensioenpremies werkgevers	0,3	-0,6	0,2	-0,2
Incidentele loonelementen	1,5 à 2	2,0	1,2	1
Prijskompensaties	niveau	niveau		
— 1e helft van het jaar	(4,5)	(2,5)	2,4	
— 2e helft van het jaar	(f 30,-)	(2,7)	1,4 ^a	5,3
Vloeren	0,1	—	—	5,2
Initiele verbeteringen	—	(1,8)	1,5	
Eenmalige uitkering (f 60,- in 1976)	0,2 ^b	—	-0,2 ^b	
Loonsom per werknemer	10,5 à 11	7,5	9,5	6,5

a. Inklusief kumulatie

b. Met een evengrote inkomensoverdracht van het Rijk aan het bedrijfsleven, zodat hierdoor in 1976 geen extra kostenstijging en in 1977 geen extra kostendaling optreedt.

Bron: Centraal Economisch Plan 1977, blz. 102.

Toelichting bij tabel 1.

In de tabel staat de berekening van de stijging van de loonsom per werknemer, uitgesplitst voor bedrijfsleven en overheid, voor de jaren 1976 en 1977. De cijfers geven steeds een procentuele verandering ten opzichte van het jaar daarvoor. Voor 1976 betekent dit dat de veranderingen berekend worden als procenten van het gemiddelde bruto maandloon in 1975.

De gegevens voor 1976 zijn gebaseerd op CAO's, de regeringsmaatregelen en een restpost incidenteel. Voor 1977 zijn de gegevens ontleend aan de CAO's, een schatting van de prijsstijgingen en van de restpost. In de makro economische verkenning 1977, gepubliceerd in september 1976, staat een vergelijkbare tabel voor 1977. Deze tabel berust, met uitzondering van de post overloop, geheel op schattingen van de stijging van de loonsom per werknemer (met behulp van een enquête onder bedrijven), de prijsontwikkeling en de beleidsvoornemens ten aanzien van de sociale verzekeringspremies.

De posten uit de tabel kunnen als volgt omschreven worden.

De *overloop* is het verschil tussen het bruto maandloon in december en het gemiddelde maandloon in dat jaar, uitgedrukt in procenten van het gemiddelde maandloon. Deze post wordt opgenomen omdat een stijging van het brutoloon in bijvoorbeeld juli slechts voor 6/12 in het jaargemiddelde doorwerkt. Het resterende gedeelte gaat naar de overloop naar het volgende jaar.

De *sociale lasten en pensioenpremies werkgevers*. De premiebedragen, die de werkgevers verschuldigd zijn worden uitgedrukt als percentage van het gemiddelde bruto maandloon voor twee opeenvolgende jaren. Wanneer deze percentages gelijk zijn wordt de post nul, wanneer zij van elkaar verschillen komt dit in deze post te staan. De verschillen ontstaan door veranderingen in de premiehoogte en doordat de premiegrenzen meer of minder sterk veranderen dan het gemiddeld bruto maandloon.

Incidentele loonelementen. Deze post fungeert als sluitpost in de tabel. Enerzijds wordt met behulp van de stijging van de index van de regelingslonen, zoals berekend door het loonbureau van het ministerie van Sociale Zaken, de stijging van het bruto loon per werknemer berekend. Dat veronderstelt dat voor werknemers buiten de CAO dezelfde stijging wordt aangenomen als voor werknemers met een CAO-inkomen. Daarbij wordt het effect van de sociale lasten en pensioenpremies werkgevers geteld. Anderzijds wordt op basis van de Nationale Rekeningen de stijging van de loonsom per werknemer berekend. Bij voorspellingen gebeurt dat aan de hand van een enquête onder bedrijven over de verwachte stijging van de loonsom per werknemer. Het verschil tussen de berekende of geschatte stijging van de loonsom per werknemer en stijging van de index van de regelingslonen plus werkgeversaandeel in de premies vormt de post incidenteel. Alle veranderingen in de bruto loonbetalingen, die niet in de andere posten zijn opgenomen, vallen onder de incidentele loonstijging.

De post incidenteel wordt nul wanneer deze veranderingen precies gelijk zijn aan de som van de veranderingen a.g.v. de andere posten. Een klein rekenvoorbeeld moge dit verduidelijken. Stel er zijn twee werknemers, waarvan de een onder de CAO valt; de andere niet. Stel de eerste verdient f 40,— per jaar, de tweede f 60,—. Stel dat nu de index van de regelingslonen het volgende jaar 10% hoger ligt en de werkgeverspremies als percentage van de loonsom per werknemer gelijk blijven. Wanneer de werknemer, die niet onder de CAO valt zijn loon met 10% weet te verhogen, dan zal de post incidenteel nul zijn. De volgende opstelling laat dat zien.

	jaar 1	loon- stijging	jaar 2
werknemer onder CAO	f 40,—	+ 10%	f 44,—
werknemer niet onder CAO	f 60,—	+ 10%	f 66,—
	<hr/>		<hr/>
loonsom	f 100,—		f 110,—
loonsom per werknemer	f 50,—		f 55,—

Dit levert de volgende tabel voor de stijging van de loonsom per werknemer op.

	jaar 2 mutaties in % t.o.v. jaar 1
som overige posten	10
incidenteel	0
	<hr/>
loonsom per werknemer	10

Wanneer de werknemer die niet onder de CAO valt zijn inkomen met minder dan 10% weet te verhogen wordt de post incidenteel negatief. Wanneer dat meer dan 10% is wordt de post positief.

Prijskompensaties. De prijskompensatie 1e helft van het jaar is de prijskompensatie, die — over het algemeen — gegeven wordt per januari; die van juli valt onder de 2e helft van het jaar. Het nivo geeft aan met welk percentage of bedrag het brutoloon stijgt ten opzichte van de voorafgaande maand, in de kolom wordt dat omgerekend tot een stijgingspercentage ten opzichte van het gemiddelde maandloon in het jaar daarvoor. Kumulatie betekent dat er rekening mee is gehouden dat de ene procentuele stijging bovenop de andere komt; het bedrag of het percentage waarmee het bruto loon in juli stijgt wordt omgerekend tot procenten van het gemiddelde bruto maandloon in het jaar daarvoor. (Eigenlijk zouden alle posten kumulatief genomen moeten worden, hetgeen echter — volgens de toelichting van het CPB — niet gebeurt.)

De vloeren in de prijskompensatie betekenen dat er een minimum bedrag per procent prijskompensatie is vastgelegd in één of meer CAO's. Het effect daarvan op de stijging van de loonsom wordt als post in de tabel opgenomen.

Zo'n minimumbedrag per procent prijskompensatie, kwam voorzover het de beschouwde periode betreft alleen voor bij de prijskompensatie van januari 1976.

Initiële verbeteringen geven het effect weer van de loonstijging die bij het begin van nieuwe kontrakten wordt overeengekomen. Het betreft zowel de verhoging van de uur- dan wel weckloontabellen, als de verbeteringen in de secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals regelingen voor oudere werknemers e.d. Tantièmes, gratifikaties en spaarloon vallen hier niet onder; zij zijn onderdeel van de incidentele loonbetalingen.

Eenmalige uitkeringen worden apart in de tabel opgenomen. Dit maal ten onrechte, want de zestig gulden bruto in november/december 1976 bracht geen stijging van de loonkosten voor bedrijven met zich mee. Het bedrijfsleven kon de uitkering verrekenen met de afdracht van de ingehouden loonbelasting. Het zou juist zijn geweest deze post apart in tabel 2 op te nemen. Nu wordt de stijging van de loonsom per werknemer in 1976 met 0,2% overschat. Daartegenover staat dat de verrekening in januari 1977 plaats vond. Hetgeen ervoor kan pleiten de tabel te laten zoals die er nu uitziet.

tabel 24. Ontwikkeling van het reëel vrij beschikbaar inkomen voor de modale werknemer (bruto loon 1975: f 23.000,—; 1976: f 25.750,—)

	1976	1977
	%	
Bruto loon ^a	10,4	8,1
Overig inkomen uit dienstbetrekking	-0,3	-0,2
Sociale lasten en pensioenpremies	-0,3	0,7
Loon- en inkomstenbelasting:		
– automatische inflatiecorrectie	1,5	1,5
– autonome belastingwijzigingen ^b	-0,5	-0,3
– belastingprogressie	-1,6	-1,2
Nominaal beschikbaar inkomen	9,2	8,6
Prijsindex gezinsconsumptie ^c	8,7	6,0
Reëel vrij beschikbaar inkomen	0,5	2,5

a. Loonsom per werknemer, verminderd met de sociale lasten en pensioenpremies van werkgevers, alsmede met het effect van vloeren en loonsverhogingen in een voor ieder gelijk bedrag.

b. Inclusief de reductie van 20% op de automatische inflatiecorrectie.

c. Gekorrigeerd voor de prijsstijging van het sociaal verzekerde deel van de medische voorzieningen.

Bron: CEP '77, blz. 109.

Toelichting bij tabel 2.

Zoals al in de voetnoot bij tabel 2 wordt vermeld, is de stijging van het bruto loon van de modale werknemer ontleend aan tabel 1. Daarbij worden twee veranderingen aangebracht. In de eerste plaats wordt de stijging van de *gemiddelde* loonsom per werknemer omgezet in een stijging voor de *modale* werknemer. In de tweede plaats wordt de stijging van de loonsom, die aldus verkregen is, verminderd met de post sociale lasten en pensioenpremies werkgevers. Dit levert de stijging van het bruto loon voor de modale werknemer op. Dit stijgingspercentage wordt toegepast op de jaarinkomens zoals in de kop van de tabel verwerkt. Daaruit resulteert het bruto jaarinkomen voor de modale

werknemer. Hierop worden de pensioen- en sociale verzekeringspremies toegepast, evenals de tabellen van de inkomstenbelasting. Na aftrek resulteert het nominaal beschikbaar jaarincome in guldens. Dat wordt vergeleken met het beschikbaar jaarincome van het jaar daarvoor en uitgedrukt als stijgingspercentage. Het verschil tussen de stijging van het bruto loon en van het nominaal beschikbaar inkomen wordt vervolgens toegerekend aan de posten sociale lasten en pensioenpremies werknemers en loon- en inkomstenbelasting; waarbij deze laatste wordt uitgesplitst naar de drie in de tabel genoemde onderdelen.

De stijging van het nominaal beschikbaar inkomen wordt verminderd met de stijging van de prijsindex van gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen, met verlaagde weging voor medische diensten. Daaruit resulteert de verandering in het reëel vrij beschikbaar inkomen.

Bijlage II: Bruto en netto inkomen van werknemers met een inkomen in 1975 van f 20.000,— resp. f 23.000,— in 1975

tabel 1. bruto en nominaal beschikbaar inkomen van werknemers met twee kinderen onder de 16 jaar en een inkomen van f 20.000,— in 1975

periode	bruto inkomen	pensioenpremie	ZW/ZFW/ WW/WAO	AOW/ AWW	loonbelasting	kinderbijslag	netto inkomen
1975							
jan.-mrt.	1507,16	4,66	140,62	167,40	112,40	139,88	1191,96
apr.-juni	1507,16	34,66	140,62	166,70	96,00	139,88	1209,06
juli-dec.	1585,08	36,46	147,89	175,30	111,80	144,56	1258,19
vakantie- toeslag	1446,87	33,28	135,00	161,15	238,90	—	878,54
totaal	20.000,31						15.630,74
1976							
jan.-juni	1656,41	38,93	168,22	182,40	112,60	151,06	1305,31
juli-dec.	1686,41	39,63	150,68	185,80	119,20	152,88	1343,98
toeslag nov.	60,00	1,41	5,36	6,62	9,84	—	36,77
vakantie- toeslag	1590,15	37,37	161,49	175,46	260,87	—	954,96
totaal	21.707,07						16.887,53
1977							
jan.-juni (jan. exkl. initieel)	1759,68 (1728,57)	37,83 (37,16)	155,04 (152,10)	192,90 (189,30)	113,20 (106,50)	157,30 (157,30)	1418,01 (1400,81)

De berekening van het bruto maandloon verloopt als volgt. Twintig mille in 1975 is het totaal van 6 maal het januari loon plus 6 maal het juli loon (dat 5,17%, met een minimum van f 15,21 per procent, hoger lag) plus de vakantietoeslag (8% over 12 maal het juni loon).

Het minimumbedrag per procent prijscompensatie is ontleend aan de CAO metaalindustrie²⁰, hetgeen hoog is in vergelijking met andere CAO's. Daarentegen is geen rekening gehouden met een minimumbedrag in de vakantietoeslag. Wanneer men dat wel doet overeenkomstig de CAO metaalindustrie wordt de stijging van het netto loon van 1975 op 1976 iets geringer (7,8 i.p.v. nu 8,0%). Het bruto maandloon in januari 1976 is 4,5% (met een minimum van f 15,21 per procent) hoger dan in december 1975. In juli wordt het maandloon verhoogt met een toeslag van f 30,— per maand. In november wordt een eenmalige uitkering van f 60,— verleend.

Het bruto-loon in januari 1977 stijgt ten opzichte van december 1975 met 2,5% (prijscompensatie) en 1,8% (initieel). De initiele stijging is aan de hoge kant gekozen.

tabel 2. bruto en nominaal beschikbaar inkomen van werknemers met twee kinderen onder de 16 jaar en een bruto jaarinkomen van f 23.000,— in 1975 (modaal).

periode	bruto in- komen	pensioen- premie	ZW/ZFW/ WW/WAO	AOW/ AWW	loonbe- lasting	kinder- bijslag	netto in- komen
1975							
jan.-mrt.	1733,21	39,86	161,71	192,60	159,00	139,88	1319,92
apr.-juni	1733,21	39,86	161,71	192,00	142,50	139,88	1337,02
juli-dec.	1822,82	41,92	170,08	202,60	162,30	144,56	1390,48
vakantie- toeslag	1663,88	38,27	155,25	185,32	325,12	—	959,92
totaal	23.000,06						17.293,62
1976							
jan.-juni	1905,39	44,78	193,50	211,20	168,00	151,06	1438,97
juli-dec.	1935,39	45,48	172,93	214,10	173,80	152,88	1481,96
toeslag nov.	60,00	1,41	5,36	6,62	13,42	—	33,19
vakantie- toeslag	1829,17	42,99	185,76	210,84	409,04	—	989,54
totaal	24.933,85						18.548,31
1977							
jan.-juni	2019,49	43,42	179,57	222,70	170,60	157,30	1560,50
(jan. exkl. initieel)	(1983,78)	(42,65)	(176,21)	(218,60)	(162,80)	(157,30)	(1540,82)

Voor een toelichting op de berekeningswijze zie onder tabel 1 van deze bijlage.

20. Ministerie van sociale zaken. CAO's in Nederland. 1976.

De pensioenpremie is berekend volgens een gemiddelde premie per jaar, zoals het CPB hanteert. (1975: 2,3%; 1976: 2,35%; 1977: 2,15%). Waar de pensioenen geregeld zijn ligt het premiepercentage over het algemeen hoger. In de metaal-industrie bedroeg de premie in 1976 voor werkgevers en werknemers resp. 15% en 10% over maximaal f 22,064,— per jaar.

De belasting is berekend met behulp van de witte tabellen voor de inhouding van de loonbelasting. De vakantieuitkeringen en de uitkering ineens van f 60,— bruto in november 1976 zijn belast volgens de tabel bijzonder tarief.

Ook de AOW/AWW premie is ontleend aan de witte coördinatie tabellen voor inhouding van de loonbelasting.

De premies ZW/ZFW/WW/WAO zijn ontleend aan de folders *Stand van zaken m.b.t. de Sociale Verzekeringen* van het Ministerie van Sociale Zaken. Daarin vallen ook de bedragen voor de kinderbijslag te vinden.

tabel 3. prijsindex van gezinskonsumptie reeks werknemersgezinnen

	1969 = 100			jan. '75 = 100		
	1975	1976	1977	1975	1976	1977
jan.	150,1	163,2	175,3	100	108,7	116,8
febr.	150,5	164,7	176,8	100,3	109,7	117,8
maart	152,7	166,3		101,7	110,8	
apr.	154,6	169,8		103,0	113,1	
mei	155,5	170,4		103,6	113,5	
juni	155,8	170,4		103,8	113,5	
juli	156,7	169,6		104,4	113,0	
aug.	158,2	171,4		105,4	114,2	
sept.	160,2	173,2		106,8	115,4	
okt.	161,6	175,6		107,7	117,0	
nov.	162,0	175,8		107,9	117,1	
dec.	162,3	175,8		108,1	117,1	
jaar- gem.	156,7	170,5		100	108,8	

Bron: kolom 1 t/m 3 Sociale maandstatistiek. Juli 1976, pag. 575; kolom 4 t/m 6 berekend aan de hand van kolom 1 t/m 3.